

нормативно-правових актів у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження, відновлюваних джерел енергії й альтернативних видів палива; розроблення та координації програм підвищення енергоефективності й енергозбереження в житлово-комунальному господарстві, обладнання житлових будинків засобами обліку і регулювання споживання води та теплової енергії; формування прогнозних балансів споживання теплової енергії тощо, оскільки ці питання функціонально пов'язані зі сферою діяльності Комісії.

Реалізуючи контрольно-наглядові повноваження в архітектурно-будівельній сфері, ДАБІ України може взяти частину повноважень Мінрегіону щодо затвердження програми підвищення енергоефективності в будівельній галузі; кваліфікаційних вимоги до виконавців робіт, пов'язаних зі створенням об'єктів архітектури; нормативно-правових актів із питань архітектурно-будівельного контролю та на-

гляду. А також проведення архітектурно-містобудівних конкурсів; професійної атестації виконавців робіт, пов'язаних зі створенням об'єктів архітектури.

Нарешті, місцеві органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування, будучи обізнаними щодо стану справ у відповідній місцевості, можуть ефективно виконувати повноваження із проведення установленим порядком моніторингу соціально-економічних та інших показників розвитку населених пунктів; затвердження програм подолання депресивності територій і проведення моніторингу їх виконання; загальної координації розвитку сільських територій; розроблення інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку; проведення архітектурно-будівельних конкурсів та інших конкурсних заходів.

Таке рішення відповідатиме розпочатому процесу децентралізації й оптимізації центральних органів виконавчої влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Глух М.В. Особливості державного управління у сфері житлово-комунального господарства. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 1. С. 106–111.
2. Ткач М.П. Проблеми визначення поняття державного управління. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2012. № 1. С. 60–65.
3. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 22 липня 1998 р. № 810/98. *Офіційний вісник України*. 1999. № 21. Ст. 943.
4. Про затвердження Положення про Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України : постанова КМУ від 30 квітня 2014 р. № 197. *Офіційний вісник України*. 2014. № 51. Ст. 1345.
5. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг : Закон України від 22 вересня 2016 р. № 1540–VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 51. Ст. 833.
6. Про затвердження Положення про Державну архітектурно-будівельну інспекцію України : постанова Кабінету Міністрів України від 9 липня 2014 р. № 294. *Офіційний вісник України*. 2014. № 61. Ст. 1688.
7. Пояснювальна записка до проекту закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення захищеності прав споживачів та врегулювання функціонування житлово-комунальної сфери». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52475.
8. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015. *Офіційний вісник України*. 2015. № 4. Ст. 67.
9. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження КМУ від 1 квітня 2014 р. № 333-р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 30. Ст. 831.

УДК 342.7

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ. ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ

INTERNATIONAL LEGAL PROTECTION OF HUMAN RIGHTS. PECULIARITIES OF PROTECTION OF THE RIGHTS OF CITIZENS OF UKRAINE IN THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Гришук А.Б.,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
юридичного факультету
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Гула І.Л.,

*кандидат юридичних наук,
в. о. доцента кафедри адміністративно-правових дисциплін
Львівського державного університету внутрішніх справ*

У статті розглянуто питання розвитку правових механізмів забезпечення і захисту прав людини. Ефективний захист прав людини є основною ознакою будь-якої правової держави. Із проголошенням України незалежною державою право кожного на судовий захист стало одним із фундаментальних прав людини, гарантованих конституційним порядком.

Ключові слова: права, захист людини, суд, гарантії, міжнародний захист.

В статье рассмотрены вопросы развития механизмов обеспечения и защиты прав человека. Эффективная защита прав человека является основным признаком любого правового государства. С провозглашением Украины независимым государством право каждого на судебную защиту стало одним из фундаментальных прав человека, гарантированных в конституционном порядке.

Ключевые слова: права, защита человека, суд, гарантии международная защита.

The article deals with the development of legal mechanisms for the provision and protection of human rights. Effective protection of human rights is a fundamental feature of any rule of law. With the proclamation of Ukraine by an independent state, the right of everyone to judicial protection became one of the fundamental human rights guaranteed by the constitutional order.

Key words: rights, human rights, court, guarantees, international protection.

Постановка проблеми. Особливості конституційно-правового механізму захисту конституційних прав, свобод людини та громадянина в Україні та в Європейському суді з прав людини, а також процедура звернення до Європейського суду з прав людини громадян України по захист передбачає ст. 55 Основного закону, згідно з якою права і свободи людини і громадянина захищаються судом, саме вона й закріплює положення щодо звернення до міжнародних судових установ чи відповідних органів міжнародних організацій по такий захист, за умови, якщо Україна є їхнім членом чи учасником.

Стан опрацювання. Питанням міжнародного захисту прав людини висвітлено в працях таких науковців, як: М. Антонович, М. Баймуратов, О. Бурлак, В. Буткевич, В. Манукян, А. Мовчан, С. Нестеренко, Б. Радченко й ін.

Мета статті – зробити аналіз міжнародно-правового механізму забезпечення і захисту прав і свобод людини і громадянина, висвітлити процедури звернення по захист до Європейського суду з прав людини громадян України.

Виклад основ матеріалу. Права людини – складне, багатоаспектне явище. У різні епохи проблема прав людини незмінно залишалася політико-правовим, релігійно-етичним і філософським феноменом.

Людство на шляху утвердження прав і свобод людини пройшло тернистий шлях, крок за кроком обмежуючи всевладдя держави, поширюючи принцип рівноправності на все більше коло осіб та відносин між ними. Історія ідеї прав людини бере початок з давніх часів. Уже в Біблії містяться положення про цінність і недоторканність людського життя, рівність людей. В античних державах і країнах Давнього Сходу обґрунтовувалася рівність людей однаковими природними умовами їхнього походження з Космосу, «неба». І хоча за часів рабовласництва і феодалізму панувала ідея про права «вільних» людей (Аристотель, Платон та ін.), її розвиток сприяв накопиченню інтелектуального матеріалу для подальшого (буржуазного) стрибка в цьому напрямі – визнання рівності всіх людей перед законом [1].

Проблема прав і свобод людини є вельми складним явищем, яке перебуває в полі зору не тільки права, але і філософії, психології, педагогіки й інших наук. Права і свободи людини і громадянина є досягненням людської цивілізації: основні права і свободи людини закріплені в міжнародних законах і нормах. У різні епохи проблема прав людини завжди була насамперед правовою проблемою, хоча й набувала нерідко релігійно-етичного, філософського звучання [2].

Відомий конституціоналіст А. Кассезе визначає ієрархічну позицію прав людини. На його думку, абсолютні міжнародні норми з питань захисту прав людини перебувають на вершині міжнародного правопорядку і є передовим установчим конституційним принципом міжнародного співтовариства [3].

На думку Ю. Волошина, вихід людини, її прав та інтересів на перший план міждержавного співробітництва зумовив істотні зміни в правовому статусі людини: якщо раніше її правовий статус визначався суто нормами національного права, то нині, завдяки розвитку міжнародного гуманітарного права, виникненню великої кількості міжнародних органів, що мають захищати права людини, остання отримала можливість від власного імені виступати на міжнародній арені на захист своїх порушених прав [4].

Є. Львова визначає, що обсяг обов'язків щодо забезпечення реалізації прав, перелічених в основних міжнародно-правових актах, можна представити так:

а) обов'язки, що містяться в таких ліберальних міжнародно-правових кодифікованих актах, як: Міжнародний

пакт про громадянські та політичні права 1996 р. (Громадянська конвенція Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН), в основу якої покладено Загальну декларацію прав людини (1948 р.); Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (Європейська конвенція з прав людини) тощо;

б) обов'язки, що містяться в соціальних міжнародно-правових кодифікованих актах, наприклад: у Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. (Соціальна конвенція ООН); Міжнародній конвенції про права інвалідів 2006 р. (Конвенція ООН про права інвалідів); Європейській соціальній хартії 1961 р. та Переглянутій Європейській соціальній хартії 1996 р. тощо;

в) обов'язки, передбачені нормами звичаєвого права, та ін. [5].

У всіх народів завжди існували моральні та правові кодекси на захист людської гідності, які визначали межі втручання державної влади в життя простої людини. Але зазвичай відносини в площині «влада – людина» були об'єктивно нерівними. У першій половині ХХ ст. це призвело до появи тоталітарних режимів і найжахливішої в історії світової війни. Запровадження єдиної міжнародної системи захисту прав людини стало одним із найважливіших завдань створеної після завершення Другої світової війни Організації Об'єднаних Націй. Наріжним каменем у побудові системи захисту прав людини стало ухвалення Загальної декларації прав людини 12 грудня 1948 р. Відтоді рішенням ООН 12 грудня проголошено Днем прав людини [6].

Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. як специфічний збірний міжнародно-правовий документ увібрала в себе всі досягнення світової цивілізації у сфері прав людини, включає весь комплекс прав і свобод у цивільній, політичній, соціально-економічній і культурних сферах [7].

На шляху становлення і розвитку інституту правового статусу людини і громадянина ухвалено багато правових актів, які стали вагомим внеском у розвиток цього інституту. Серед них Петиція про права (1628 р.), Habeas Corpus Act (1679 р.), Білль про права (1689 р.), Декларація незалежності Сполучених Штатів Америки (1776 р.), французька Декларація прав людини і громадянина (1789 р.) і, звичайно ж, Загальна декларація прав людини, ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 р. Крім того, у 1966 р. ООН ухвалила два важливих документи: Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, які разом із Загальною декларацією про права і свободи людини становлять так звану Хартію прав людини. Доречно згадати і про інші міжнародно-правові акти, що створили основу для подальшого закріплення і розвитку прав і свобод людини і громадянина: Заключний акт Ради з безпеки і співробітництва в Європі (1975 р.), Підсумковий документ Віденської зустрічі представників держав-учасників Ради з безпеки та співробітництва в Європі (1989 р.), Конвенція про встановлення міжнародної системи збереження прав у галузі соціального забезпечення (1982 р.), Паризька хартія для нової Європи (1990 р.) та ін. [8].

Вступ України до Ради Європи, ухвалення Конституції України (1996 р.), ратифікація парламентом України Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) є тими підвалинами, які охоплюють основні напрями правової реформи в Україні, спрямованої на утвердження і забезпечення, гарантування і захист основних прав і свобод людини і громадянина. В Україні визначається необхідність подальшої гармонізації законодавства з

міжнародно-правовими стандартами у сфері прав людини. Під кутом зору даної ідеології відбувається переоцінка поглядів на конституційні гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні, удосконалення механізму реалізації, гарантії та захисту прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в умовах адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу (далі – ЄС).

На жаль, Україна ще не може похвалитися сталим механізмом реалізації основних прав людини. Але й те, що зроблено за часи незалежності, не може не викликати захоплення. Це насамперед новосформовані інститути захисту прав людини – Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Конституційний та адміністративні суди; це також модернізовані інститути правозахисту – адвокатура, нотаріат тощо [9].

У контексті адаптації законодавства України до законодавства ЄС варто дослідити питання, які саме зобов'язання щодо дотримання та захисту прав людини і громадянина взяли на себе країни – члени ЄС. Тут варто погодитися з думкою І. Лобасюка про те, що Європейська конвенція з прав людини стала першим міжнародним правозахисним документом, спрямованим на захист широкого спектра цивільних та політичних прав, що запровадив ефективний контрольний механізм. Це стало можливим завдяки тому, що сам документ був представлений у вигляді міжнародної угоди, держави-учасниці якої брали на себе відповідні зобов'язання, а також у результаті запровадження системи контролю за імplementацією прав на національному рівні [10].

Для забезпечення дотримання високими договірними сторонами їхніх зобов'язань за Європейською конвенцією з прав людини, укладеною в Римі 4 листопада 1950 р. (набрала чинності 3 вересня 1953 р.), та протоколами до неї створено Європейський суд з прав людини – міжнародний судовий орган на постійній основі, наділений компетенцією виносити рішення проти держав, які не виконують свої зобов'язання (ст. 19). Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) є міжнародним судовим органом для контролю за виконанням державами-учасницями норм про права людини, закріплених у р. 1 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та в протоколах до Конвенції. Україна як член Ради Європи підписала Конвенцію 9 листопада 1995 р. Після її ратифікації Верховною Радою 17 липня 1997 р. та з набуттям нею чинності в Україні наша держава визнала для себе обов'язковою юрисдикцію Європейського суду з прав людини [11].

Європейський суд з прав людини справді можна вважати найефективнішим засобом захисту прав та свобод людини. По-перше, його рішення, на відміну від рішень інших інституційних механізмів, доступних країнам Європи, мають зобов'язальний характер, тобто є обов'язковими до виконання державами-членами Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Європейська конвенція з прав людини, ЄКПЛ). По-друге, Європейський суд з прав людини здатний до змін відповідно до потреб міжнародної спільноти та викликів, що вона перед ним ставить. Так, наприклад, у відповідь на перенавантаження Суду великою кількістю заяв Рада Європи здійснила реформування Суду, ухваливши 2004 р. Протокол № 14 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Цей Протокол, зокрема:

- уповноважив суддю одноособово вирішувати питання щодо прийнятності заяви та, за наявності на те підстав, визнавати заяви неприйнятними;

- розширив повноваження комітетів, уповноваживши їх постановляти рішення по суті, якщо покладене в основу справи питання щодо тлумачення або застосування Конвенції чи протоколів до неї є предметом усталеної практики Суду;

- розширив наглядові повноваження Комітету міністрів Ради Європи й уповноважив його звертатися до Суду для отримання відповідного роз'яснення в разі, коли він

вважає, що нагляд за виконанням остаточного рішення ускладнений проблемою його тлумачення, а також звертатися до Суду з питанням про додержання державою, яка відмовляється виконувати остаточне рішення в справі, у якій вона є стороною, свого зобов'язання. В останньому випадку, якщо Суд встановлює порушення державою свого обов'язку виконувати рішення суду, у яких вона є стороною, він передає справу Комітету міністрів з метою визначення заходів, яких потрібно вжити [2].

Ст. 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод містить повноваження Комітету міністрів звертатися до Суду з метою отримання відповідного роз'яснення в разі, коли Комітет міністрів Ради Європи вважає, що нагляд за виконанням остаточного рішення ускладнений проблемою його тлумачення, а також повноваження звернутися до Суду з питанням про додержання державою, яка відмовляється виконувати остаточне рішення в справі, у якій вона є стороною, свого зобов'язання. В останньому випадку, якщо Суд встановлює порушення державою свого обов'язку виконувати рішення Суду, у яких вона є стороною, він передає справу Комітету міністрів із метою визначення заходів, яких потрібно вжити [12].

Європейський суд з прав людини приймає до розгляду заяви лише тоді, коли вони відповідають умовам прийнятності – критеріям, за якими визначається прийнятність заяв, визначеним у ст. 35 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Але основне, що заявником мають бути вичерпані всі національні засоби юридичного захисту згідно із загальноновизначеними принципами міжнародного права. Мета зазначеного правила визначається бажанням надати національним органам можливість запобігти порушенням Конвенції або виправити їх. Воно базується на положенні, що закріплено в ст. 13 даного міжнародного договору, відповідно до якої кожен, чий права та свободи, визнані в цій Конвенції, порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження [11].

Варто підкреслити той факт, що Європейський суд з прав людини може брати справу до розгляду впродовж шести місяців від дати постановлення остаточного рішення в національному праві. Зазначена позиція безпосередньо пов'язана з можливістю вичерпання всіх національних засобів захисту, тому що відрахунок шести місяців розпочинається саме з вичерпання таких засобів.

Метою запровадження такого відліку часу, на думку Суду, є необхідність гарантувати правову визначеність і забезпечити, щоби справи, в яких порушуються питання, пов'язані з Конвенцією, розглядалися впродовж розумного часу, не змушуючи органи влади й інших зацікавлених осіб перебувати в стані невизначеності надто довго (справа «Р. М. проти Сполученого Королівства»). Крім того, це правило дає потенційному заявникові достатній строк для роздумів стосовного того, чи подавати заяву, і, якщо він вирішить, що так, чітко визначити свої аргументи й окреслити стверджувальну шкоду, воно також полегшує встановлення фактів у справі, оскільки із плином часу розгляд фактів у заяві буде все більш проблематичним [13].

Цікавим є той факт, що 16 травня 2013 р. Комітет міністрів Ради Європи схвалив Протокол № 15 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (24 червня 2013 р. Протокол відкрито для підписання), яким термін на звернення зі скаргами до Європейського суду з прав людини скорочено із шести до чотирьох місяців.

Що стосується мови подання заяви до Європейського суду з прав людини, то офіційними мовами Суду є англійська та французька, але, за бажанням, можна звертатися до Секретаріату Суду офіційною мовою однієї з держав, що ратифікували Конвенцію. На початковій стадії провадження Суд може також листуватися із заявником цією мовою. Проте, якщо Суд не визнає заяву непринятною на

основі надісланих документів, а вирішити запропонувати уряду висловити свою позицію щодо скарг заявника, Суд вестиме листування англійською чи французькою мовою, а заявник чи його представник, за загальним правилом, мають надсилати подальші зауваження англійською чи французькою мовами.

Суд приймає лише ті заяви, які надіслані поштою (не телефоном). Якщо заяву надіслано електронною поштою або факсом, то заявнику обов'язково потрібно продублювати її звичайною поштою. Також немає необхідності бути особисто присутнім у Суді для усного викладення обставин справи.

Листи і документи, які надсилаються до Суду, не варто прошивати степлером, склеювати чи скріплювати іншим чином. Усі сторінки повинні бути послідовно пронумеровані.

У змісті заяви, згідно з положеннями правила 47 Регламенту Суду, необхідно:

а) навести стислий виклад фактів, щодо яких заявник скаржиться, та суть скарг;

б) зазначити права, гарантовані Конвенцією або протоколами до неї, які, на думку заявника, порушені;

в) назвати національні засоби юридичного захисту, якими заявник скористався;

г) навести перелік рішень судів (або інших державних органів) у справі, із зазначенням дати кожного рішення й органу, який його виніс, а також коротку інформацію про зміст цього рішення. До листа необхідно додати копії самих рішень (Суд не повертає надіслані йому документи, тому необхідно надіслати тільки копії, а не оригінали).

Правило 45 Регламенту Суду вимагає, щоби заява була підписана заявником або його представником.

Якщо заявник не бажає розкривати свою особу, він має це зазначити в заяві до Суду та викласти причини на виправдання такого відступу від загального правила гласності провадження в Суді. У виняткових і виправданих випадках голова палати Суду може надати дозвіл на анонімність [14].

Судом визначаються й обмеження щодо розгляду заяв, одним із них є те, що, відповідно до п. а) ч. 2 ст. 35 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Суд не розглядає жодної індивідуальної заяви, поданої згідно зі ст. 34, якщо вона є анонімною [11].

Анонімною вважається заява, якщо матеріали справи не містять жодного елемента, що дозволив би встановити заявника (наприклад, немає прізвища, а зазначено псевдонім тощо).

Європейський суд з прав людини також не розглядає жодної індивідуальної заяви, поданої згідно зі ст. 34, якщо вона по своїй суті ідентична заяві, що вже була розглянута Судом чи подана на розгляд до іншого міжнародного органу розслідування чи врегулювання, а також якщо вона не містить нових фактів у справі (п. б. § 2 ст. 35 Конвенції про захист людини і основоположних свобод) [11].

Відповідно до ст. 35 § 3 п. а) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, «Суд оголошує неприйнятною будь-яку індивідуальну заяву, подану згідно зі ст. 34, якщо він вважає: а) що ця заява <...> є зловживанням правом подання заяви <...>» [11].

Можна поділити на кілька категорій справи, в яких ЄСПЛ визначив зловживання правом на оскарження:

– інформація, що вводить в оману (подання заяви під несправжнім прізвищем, підробка документів, поданих до Суду тощо);

– вживання образливих формулювань (застосування особливо образливих, погрозливих або провокативних висловлювань проти уряду-відповідача, проти самого Суду, його суддів, його канцелярії або її працівників);

– порушення вимог конфіденційності під час процедури дружнього врегулювання (розголошення конфіденційної інформації має бути умисним);

– заява явно сутяжницька або позбавлена реальної мети. Зловживанням вважається той факт, коли заявник неодноразово подає до Суду сутяжницькі й явно необґрунтовані заяви, аналогічні заяві, яку він подавав раніше і яку вже було визнано неприйнятною, або заяву, що явно позбавлена реальної мети і/або стосується дуже малої суми грошей. Так, у справі «Bock проти Німеччини» заявник скаржився на тривалість судового провадження, розпочатого на його прохання з метою відшкодування йому вартості харчової добавки, яку йому прописано лікарем, у сумі 7,99 євро. Суд зазначив, що перевантажений великою кількістю нерозглянутих справ, в яких йдеться про серйозні порушення прав людини, і що існує очевидна диспропорція між встановленою Конвенцією системою захисту і вимогам заявника, з урахуванням, по-перше, незначного характеру суми, про яку йдеться (зважаючи також на розмір отримуваної ним заробітної плати), по-друге, факту, що провадження стосувалось не ліків, а харчової добавки. Крім того, Суд зауважив, що такого роду провадження спричиняють перевантаження національних судів і є однією із причин надмірної тривалості проваджень. Заяву відхилено як таку, що є зловживанням [15].

Також варто підкреслити той факт, що «Суд не розглядає жодної індивідуальної заяви, поданої згідно зі ст. 34, якщо заява не сумісна з положеннями Конвенції або протоколів до неї <...>» (§ 3 ст. 35 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод) [11].

Висновки. З вищевказаного варто зробити висновок, що в умовах євроінтеграції для України забезпечення найвищих цінностей людини і громадянина набуває характерологічного значення її розвитку. Зокрема, європейський вибір України визначив державну політику як таку, що спрямована на наближення рівня життя громадян України до європейських стандартів, укорінення європейських цінностей в усіх сферах функціонування держави та суспільства.

Практика Європейського суду з прав людини відіграє важливу роль у процесі реформування законодавства України. Європейський суд з прав людини відіграє важливу роль у реалізації права громадян України на захист, коли вітчизняні юридичні засоби захисту вичерпано. Велике значення для розвитку вітчизняного законодавства мають правові позиції ЄСПЛ, на які орієнтується Суд в аналогічних рішеннях і які є джерелом права для українських судів. Найістотнішим недоліком захисту прав юридичних осіб через звернення до Європейського суду з прав людини є тривалість строків розгляду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Скакун О. Теорія держави і права. Харків : Консум, 2001. 656 с.
2. Пушкіна О. Система прав і свобод людини та громадянина в Україні: теоретичні і практичні аспекти забезпечення : монографія. Київ : Логос, 2016. 416 с.
3. Cassese Antonio. A Plea for a Global Community Grounded in a Core of Human Rights. *Realizing Utopia* / Antonio Cassese. Oxford : Oxford University Press, 2012. P. 136–143.
4. Волошин Ю. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти : монографія / за ред. М. Баймуратова. Київ : Логос, 2010. 428 с.
5. Львова Є. Розвиток правових механізмів забезпечення і захисту прав та свобод людини і громадянина в екстремальних умовах глобалізації. URL: http://www.cvkh.gov.ua/visnyk/pdf/2016_1/visnyk_1_2016_st_16.pdf.
6. Рада Безпеки ООН. *Юридичний портал*. URL: http://opravovedenii.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=244:osnovni-mizhnarodni-dokumenti-v-galuzi-prav-i-svobod-lyudini&catid=33&Itemid=4.

7. Загальна декларація прав людини ООН від 10 грудня 1948 р. (з останніми змінами і доповненнями). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
8. Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики: у 2 книгах / за заг. ред. Ю. Шемшученка. Книга 1: Верховенство права як принцип правової системи: проблеми теорії / відп. ред. Н. Оніщенко. Київ: Юридична думка, 2014. 344 с.
9. Пильгун Н., Рошук М. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина в контексті функціонування принципу верховенства права в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 26. С. 40–43.
10. Лобасюк І. Місце Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини в Конституції та праві України. URL: <http://www.judges.org.ua/seminar21-2.htm>.
11. Конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>.
12. Крегун Ю., Ладиченко В., Орленко О. Права і свободи людини: навчальний посібник для студентів вузів. Київ: Книга, 2014. 288 с.
13. Кочура О. Порядок звернення до Європейського суду з прав людини. URL: http://www.lj.kherson.ua/2014/pravo06-2/part_1/23.pdf.
14. Офіційний сайт Міністерства юстиції України. URL: <http://old.minjust.gov.ua/12704>.
15. Практичний посібник щодо прийнятності заяв. Рада Європи / Європейський суд з прав людини. 2011. 101 с.

УДК 347.73

ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ ПРОЦЕДУРИ ЯК СКЛАДНИКИ ФІНАНСОВОГО ПРОЦЕСУ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

FINANCIAL AND LEGAL PROCEDURES AS COMPOSITION OF FINANCIAL PROCESS: THEORETICAL AND LEGAL ASPECTS

Губський К.О.,

аспірант кафедри фінансового права
Національного університету державної фіскальної служби України

Статтю присвячено теоретико-правовому аналізу понять «юридичний процес», «фінансовий процес» та «фінансові процедури», визначенню їхніх специфічних ознак. Автор зіставляє ці поняття та робить висновок про те, що фінансовий процес – це особливий вид юридичного процесу, який складається зі стадій, які чітко визначені в законодавстві, розташовані в логічній послідовності і мають замкнений цикл. Кожна зі стадій містить фінансово-правові процедури, проведення яких передбачено в законодавстві.

Ключові слова: юридичний процес, фінансовий процес, фінансово-правові процедури, стадії фінансового процесу.

Статья посвящена теоретическому и правовому анализу понятий «правовой процесс», «финансовый процесс» и «финансово-правовые процедуры», определению их особенностей. Автор сравнивает эти понятия и приходит к выводу, что финансовый процесс представляет собой особый тип юридического процесса, который состоит из стадий, четко определенных в законе, расположенных в определенной логической последовательности и имеющих замкнутый цикл. Каждая из стадий содержит финансовые и юридические процедуры, предусмотренные в законодательстве.

Ключевые слова: судебный процесс, финансовый процесс, финансово-правовые процедуры, этапы финансового процесса.

The article is devoted to theoretical and legal analysis of the concepts of “legal process”, “financial process” and “financial and legal procedures” and definition of their specific features. The author compares these concepts and concludes that the financial process is a special type of legal process, which consists of stages, which are clearly defined in the law and are arranged in a certain logical sequence and have a closed loop. Each of the stages contains financial and legal procedures for holding them in the legislation.

Key words: legal process, financial process, financial and legal procedures, stages of financial process.

Реформи, які відбуваються в Україні, як і в будь-якій державі, неможливі без якісного правового поля, яке покликане встановлювати правила існування держави, права й обов'язки громадян, закріплювати правила функціонування будь-яких процесів незалежно від сфери їх реалізації, правила й етапи руху грошових коштів у безперервному процесі функціонування публічних фондів, здійснення грошових чи будь-яких інших операцій чи процедур.

Фінансово-правові відносини є найважливішими суспільними відносинами в державі, оскільки вони виникають у сфері формування, розподілу, управління і використання публічних фондів грошових коштів. Вступаючи в ці відносини суб'єкти сприяють руху грошових коштів у межах цих фондів та спрямовують ці кошти на забезпечення публічних потреб населення, що є основним і пріоритетним завданням держави й органів місцевого самоврядування, яке закріплено в Конституції України.

Фінансове право – комплексна галузь, яка є теоретико-правовою основою цих відносин. Понятійний апарат фінансового права використовується під час створення фінансового законодавства. Для правників найважливішим пріоритетом у правотворчості є вживання понять, які мають однозначне тлумачення. Як і не спричиняють суперечностей під час їх тлумачення, є однозначними для розу-

міння смислу тієї чи іншої норми. Це має велике значення, особливо для уніфікації законодавства із законодавством інших країн, Європейського співтовариства та для правозастосовчої діяльності.

Сьогодні багато вчених вказують на те, що понятійний апарат фінансового права перебуває в стані становлення, бо ця галузь для незалежної України нова. Оскільки Україна зі здобуттям незалежності перебуває в постійному розвитку, крім того, має тісні економічні і політичні зв'язки з багатьма країнами світу, це часто приводить до необхідності реформування різних сфер суспільного життя, викликає появу нових правовідносин, нових понять та категорій, які потребують правового закріплення.

Над понятійним апаратом фінансового права працює ціла плеяда науковців, серед них Л. Воронова, О. Грачова, М. Карасьова, Ю. Крохіна, М. Кучерявенко, Л. Касьяненко, О. Музика-Стефанчук, А. Нечай, О. Орлюк, П. Пацурківський, Н. Пришва, О. Дмитрик та інші, які майже тридцять років досліджують виникнення понять, категорій, трактують їх для досягнення однозначного розуміння під час уживання, але дотепер ще залишаються багато понять і категорій, щодо трактування яких між ученими не досягнуто єдності думки.